

וקרנו תרום בישועתך (שמו"ע לחול), בישועתך בישועה של מעלה, כי לישועתך קוינו כל היום, כל היום קאי על הושענא רבה אושפיזא דדוד המלך ע"ה, כאשר נרמז בפתיחת הברכה את צמח דוד עבדך וכו', ומצפים לך לישועה, לך כביכול תשועת עצמו, וזה הושענא רבה כלפי מעלה כביכול, גאולה השלימה, וכמ"ש התוס' בסוכה (מה. תוס' ד"ה אני והו וכו') אני והו בגימ' אנא ה' וכו' למה נשתנו ב' שמות הללו דאמרי' להו טפי מאחריני משום דדרשינן וכו' ואני בתוך הגולה וכו' (יחזקאל א, א) והוא אסור בזיקים (ירמיה מ, א), כביכול הוא בעצמו, והיינו הושענא שיושיע לעצמו.

(לב שמחה תשמ"א)

איתא מחסידים הראשונים תלמידי הבעש"ט ז"ל לפרש מ"ש ואף הוא היה מתכוין וכו' לגמור את השם, שיהיה השם שלם, סוכה אותיות כס ו' ה', כס בגימ' יסוד, בהושענא רבה אני והו הושיעה נא, אני, אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, והו ו' ה', לגמור את השם, וזהו מה דכתיב כי בחר ה' בציון או"ה למושב לו, או"ה הם האותיות החסירות מכ"ס י"ה, וכדאיתא אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, הושענא רבה, כביכול ישועה כלפי מעלה, אני והו הושיעה נא, שיהא שמו שלם וכסאו שלם, יומא דדוד, וכתיב והמלך דוד, ואיתא בשעה שהצדיקים נוטלין גדולה חדוה ושמחה בעולם, והו בעולם, והמלך דוד וה שמלך דוד, היינו שמכותו של דוד המלך יש השלמה לאותיות החסירות, האותיות ו' ה'.

(פני מנחם שבת חוה"מ תשנ"ג)

יום הערבה

בני ישראל חביבין לפני ה' בעצם אע"פ שאין בהם טעם וריח

ביום הושענא רבה, שבחרו חז"ל במצות הערבה (עיין סוכה מד.). שנק' מנהג נביאים. כי הערבה היא עיקר החביבות שניכר שהקב"ה בוחר בבנ"י שיש בהם התקרבות בעצם, הגם שאין בהם טעם וריח (עפ"י ויק"ר ל, יב), עכ"ז ערכים הם לפניו. (שפת אמת תרמ"ו)

לפיכך תקנו מצות ערבה - לרמז אף על פי שאין בנו לא טעם ולא ריח, כערבה זו - בלא מצוות ומעשים טובים, בכל זאת באים אנו בתפלה: עשה למען

שמך, כאשר הבטחתנו על ידי נביאך, [כשם שאנו נוטלים ערבה, בלא טעם וריח, לקיים דברי נביאים].

(בני יששכר)

אלו שאין להם לא טעם ולא ריח, כוחם בתפילה שתפילתם מתקבלת ביותר. להושענה רבה. מה שקבעו חז"ל (טור או"ח תרסד) רוב הבקשות ביום הזה, כי הערבה הוא אותן שאין להם טעם וריח, רק תפילה. וע"ז כתיב (תהילים קב, יח) פנה אל תפילת הערער, שהוא ער וריק מכל (עיין ויק"ר ל, ג) [והרמז כערער בערבה (ירמיה יז, ו)] ותפלתו מתקבלת ביותר, כדכ' שם (תהילים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף. ואי' (הזוה"ק ח"ג קצה ע"א) שהקב"ה מניח כל התפלות, ומקבל מקודם תפלת העני.

וי"ל בזה פירוש הפסוק (שם יח) ולא בזה את תפלתם, ומדייק במד' (ויק"ר ל, ג) אמור דהול"ל תפלתו. רק שבאמת כל הד' מינים אותן שיש בהם טעם וריח כו', כולם נושעו ע"י הערער. וע"י שמשותפין עמהם גם אותן הפחותים, נתקבל תפלת כולם.

וערבה דומה לשפתיים (תנחומא אמור יט), כמ"ש (שה"ש ד, ג) כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה. דרשו חז"ל מכילתא בשלח "ויהי בשלח" (ב) על ימי הגלות, אותן שהם כמדבר שממה, נאה ועריבה תפלתם לפניו ית'.

(שפת אמת תרמ"ה)

ע"י התשוקה והצמאון נפתח הנחל של שפע גם לאלו שאין להם לא טעם ולא ריח. להו"ר קבעו הרבה בקשות על המים. דאי' ערבה רומז לאותן שאין בהם תורה ומצות, לא טעם ולא ריח, א"כ מה השבח שלהם רק מה שמצפים לישועת ה'. ערבי נח"ל ר"ת נפשינו חכתה לה' (תהילים לג, כ), ומזה נפתח פי הבאר, והנחל נעשה מזה התשוקה שיש נטבע בנפשות בני".

כתיב (ישעיה נה, א) כל צמא לכו למים, כל צמא רומז לבנ"י שיש להם הצמאון אל התורה. כתיב (משלי ל, טז) ארץ לא שבעה מים, ובנ"י נקראו ארץ, כמ"ש (מלאכי ג, יב) תהיו אתם ארץ חפץ. פי' להיות בהם התשוקה והחפץ כמו ארץ שאינה נשבעת בכל המימות שבעולם. כן אי' במד' (בר"ד צו, ג) בפסוק וידגו לרוב, מה דגים שגדלים במים ומצפים לכל טיפה מים כאלו לא טעמו כו', כן בני ישראל מצפים אל מי התורה. וכ"כ (תהילים קמג, ה) נפשי כארץ עיפה לך סלה, פי' סלה כמ"ש ארץ

לא שבעה, שיש בו לעולם התשוקה והצמאון. ולפי רוב הצמאון בנפשות בני"י, נפתח להם הנחל.

(שפת אמת תר"ט)

אע"פ שאין בו טוב וריח, אם מתבטל לכלל יכול לזכות עמהם

הספורנו מפרש הפסוק ערוב עבדך לטוב "גם אם אני איני ראוי. ערבני נא עם צדיקי הדור ואזכה עמהם לקיבוץ גלויות". ויש לפרש שזהו ענין יום ערבה, כי ענין נטילת הערבה שאין בו טעם וריח מורה על ענין הביטול, שמבטל עצמו ומחבר עצמו עם כלל ישראל, וזה יום ערבה מלשון תערובו, להיות מעורב בתוך כלל ישראל בביטול גמור.

(ישמח ישראל)

גם מי שכל השנה אינו יכול להכנס בכלל, ביום זה יכול להצטרף לכלל מכוחו של דוה"מ

ערבה וכו' ואינה ניטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב, לולב ומיניו מכוונים לאחד כל הכוחות שבישראל, וערבה שהיא בפני עצמה מכוונת כנגד היחידים שאינם יכולים להכניס עצמם בתוך הכלל, ורק ע"י כח מדוד המלך ע"ה יכולים גם הם לכנוס וזה מה דאי' לא דוד ראוי לאותו מעשה וכו' אלא למה עשו לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד וכו', היינו ליחיד כזה שאינו יכול להכלל בציבור, ורמז לדבר יש במ"ש לעיל בגמ' כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה, דאף שבכל השנה אינם מותרים להכנס שם, בערבה יכולים להכנס.

(אמרי אמת ליקוטים)

ביום זה מתעורר תשוקה לטהרה

יומא דאושפיזא דדוד המלך, איתא (ויק"ר ל, יב) ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, הערבה אין בה כלום מלבד התשוקה להיות טוב וכדאיתא בזוה"ק (קידושין פה:): ומאן דתיאובתיה למלעי באורייתא וכו' ואתעבידו מאלין מלין אילנין רברבין ואקרון ערבי נחל וכו', ערבה היא יסוד נביאים, מנהג נביאים, לעתיד כתיב ונבאו בניכם ובנותיכם וכח זה מעורר שגם היום ישנה תשוקה לטהרה.

(אמרי אמת תרצ"ב)

אלו שאין בהם לא טעם ולא ריח, מיועדים ביותר להוושע, כשהם יודעים ומכירים בשפלותם, ומתבטלים לגדולים מהם.

אור חסידות

ליום הושענא רבה, מה שקבעו חז"ל (טור אורח תרסד) רוב תפלות בזה היום. כבר כתבנו (שפ"א תר"מ ד"ה ערבה) שנקרא הושענא רבה שיכולין להוושע בו אפי' השפלים ודורות השפלים שהם בחי' ערבה, לא טעם ולא ריח. ויש להבין א"כ מה כוחם. אך כתי' (תהילים קטז, ז) דלותי ולי יהושיע, פי' ע"י שיודעים שהם דלים וצריכין להושע, ולהם הישועה.

וכ"כ חז"ל (פסחים קיח:) אעפ"י שאני דלה לי נאה להושיע, הוא מטעם הנ"ל. כדאי בגמ' (חולין פט.) לא מרובכם כו' כי אתם המעט (דברים ז, ז) שאתם ממעטין עצמיכם כשהקב"ה משפיע להם טובה ע"ש. וכן הוא באמת מידתן של בני"י כשהקב"ה משפיע להם בחסדו, מתבוננים האמת שאין ראויים לכך וממעטין עצמן ביותר. וכן הוא המדה, כי עיקר הישועה לדלים. ולכן עיקר הישועה שיבוא משיח צדקינו במהרה, מוכן דוקא להיות בדורות השפלים.

גם פי' דלותי ולי יהושיע היינו אפי' אחר הישועה נשארים דלים שצריכין לידע שהוא בחסד עליון. וכן בד' מינים הערבה צריכה להבטל לשאר המינים. והוא סימן בין ערבה שעלה שלה משוך, וצפצפה עלה עגול. שמהשפלות עושה לו בנין לעצמה, ופסולה. אבל הערבה נמשכת אחרי מינים הגבוהים ממנה, וזה עלה משוך. וכמו כן דורות שלנו צריכין להבטל לדורות הראשונים, להיות נושעים בזכות אבותינו, ואז הישועה מוכנת לנו ביותר מלהראשונים. וזה דלותי ולי יהושיע. והשי"ת אשר הוא עוזר דלים ירחם ויחוס ויושיע לעם עני ודל, שמה נוכל להיות יותר דלים מכמונו עתה, ולהי' הישועה.

(שפת אמת תר"ן)

מה שנוטלים בהושענא רבה ערבה בפני עצמה ובכל הימים היתה נאגדת באגודה - הענין הוא דאחר שראתה הערבה בעצמה שאין בה לא טעם ולא ריח ונתבטלה לאחרים עי"ז נחשבת וניטלת לעצמה. ובמקדש ניטלת כל ז' לעצמה, שבמקדש היה יראה יראה, ואז בנקל לכל איש לראות שפלות עצמו, ואם רואה שפלות עצמו אף שבאמת הוא כן, מ"מ גם זה הוא מעלה שיודע עכ"פ האמת ואינו מוטעה.

(שם משמואל הושע"ך)

ע"י שהאדם זוכר את פחיתות חלק הבהמה שבו, מתבטל הוא לה, ובזכות זה זוכים לישועה.

להו"ר שהוא יום ערבה (עיין ראב"ד קידוש החודש פ"ז ה"ז; וב"י או"ח סא ד"ה ולענין) ותקנו בו רוב בקשות בהושענות (טור או"ח תרס"ד). דכתיב (תהילים לו, ז) אדם ובהמה תושיע ה', ובמד' (בר"ר לג, א) אדם בזכות בהמה. ד"א (חולין ה:) שערומין בדעת כאדם ומשימין עצמן כבהמה. והכל ענין א', שעיקר הוא הביטול שמתבטלין אל הקב"ה, כמ"ש (תהילים עג, כב) בהמות הייתי עמך. ובנ"י יש להם זה הביטול ולא האומות, כמ"ש (דברים ז, ז) המעט אתם ממעטין עצמיכם (חולין פט.). וז"ש (תהילים קטו, ו) דלותי ולי יהושיע, דרשו חז"ל (פסחים ק"ח:) לי נאה להושיע, כי יש להם בחי' דלות. כמ"ש (מדרש שוח"ט תהילים ט) בכל מקום שנאמר מך, עני, ואביון, דל, אינו אלא ישראל שהם דלים ורשים בעיניהם, וזה עצמו פי' בזכות בהמה.

אבן עיקר הפי' שצריכין לזכות ולטהר ולתקן גם חלק הבהמיות, כי באדם (תניא ליקוטי אמורים פ"ב) יש ג"כ נפש הבהמיות, שהוא חלק הגוף, ותיקון הגוף ע"י הביטול כנ"ל. ולכן איש ישראל אפי' יגבי' אותו המקום עד לשמים צריך לזכור שיש בו ג"כ חלק בהמה, ואז נמשך גם חלק בהמיות אחר הנשמה ונתקן הכל. וזהו אדם ובהמה תושיע ה'. וזה עצמו אגודת הד' מינים שדרשו חז"ל (ויק"ר ל, יב) שהם נגד בני תורה ומצות ושפלים, ובאמת תערובות זה נמצא גם בכל פרט כמ"ש. ועיקר הישועה בזכות ערבה שהוא השפלות ודלות, ומבקשין על המים בזה הזכות.

(שפת אמת תרנ"א)

אותן השפלים, כשהם יודעין שאין להם כלום, זוכים לישועה מצד זה שהם דבוקים במדת האמת

בהושענה רבה תקנו מצות ערבה (סוכה מד.), כי הוא רומז על אותן השפלים שאין בהם טעם וריח, וזהו באמת עדות על שבחן של בני". כי בחירת הקב"ה בנו לא מצד מעשינו, רק כמ"ש (ירמיה ב, כא) ואנכי נטעתוך שורק כולו זרע אמת. לכן ערב"ה גי' זר"ע, ואפי' השפלים כשהם אצל האמת ויודעין כי אין בהם כלום, יש להם ג"כ חלק בכלל זרע אמת. אנכי הוא התורה שנק' אמת, ובכח התורה יש לכל בני' אחיזה במדת אמת. כולו זרע אמת רומז גם על השפלים, כאשר הגידו בשם הר' מלובלין ז"ל כי מי שיודע שאינו כלום, יש לו אחיזה בהקב"ה מצד הכרת האמת. וכתיב ושם דרך פרשו חז"ל (מו"ק ה.) המשים אורחותיו להיות מכיר באמת מצבו זוכה לישע אלקים. וזהו שבחה של ערבה שהיא כמושה לפני כל המינים, וזוכין ע"י לישועה.

(שפת אמת תרנ"ה)

למה בערבה בהושענא רבה לפי שהערבה גדילה על המים ואז נידונים על המים, ולא היה יום מרובה בקרבנות כז' של סוכות שבו עובר בבל תאחר על נדרו אם עבר החג, ובעון נדרים גשמים נעצרים נשיאים רוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר לכך רוח צפון תחולל גשם וכתוב אמת מארץ תצמח וגו' וכתוב הרעיפו שמים ממעל ושחקים וגו' בעבור אמת שמדברים בארץ, לכך בסוף כל נדרים יושב בדין על המים לכך סמך לסוכות איש כי ידור נדר לה', שיושב בדין אם לא עברו נדריהם נותן להם מים מדה במדה שדיבור נקרא מטר ופיהם פערו למלקוש יערוף כמטר לקחי, אם יתן נדרים בעתו ונתתי מטר ארצכם בעו ומביאין קרבנותיהם בהושענא רבה אז הכרוז יוצא פן יעברו בל תאחר והיו קושרים הבהמות בענפי הערבות אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח ואמר רבש"ע מה שנדרנו הבאנו והענפים שאסרנו בידינו הם, הואיל ולא עצרנו מתת, גם אתה אל תעצר הגשמים, נדר תלוי ברוח פיננו ישב רוחו יזלו מים, נדר תלוי בקול קול ה' על המים עשינו מה שציותנו כשם שזאת גדולה על המים כך תן לנו מים ועושין יום גדול שהוא סוף שנה ואומר הושיעה את עמך וכו' על שם זה היו קורין אותו הושענא רבה. (רוקח)

אוצר של מתנת חנם שהיא הגדול ביותר, מיועד עבור אלו שיודעים שאין להם כלום ולכן נקרא הושענא רבה.

א' במדרש (שמו"ר מה, ו) כי הראה הקב"ה למשה אוצר מתן שכר לצדיקים, והראה לו אוצר גדול מכולם וא"ל שהוא אוצר מתנת חנם, מי שאין לו אני נותן לו מזה. וכן ביום הזה שנושעים בו אפי' אותן שאין להם טעם וריח, רק מה שיודעין שאין להם, לכן נקרא הושענא רבה.

ובאמת הכל צריכין לאוצר הזה, כי השכר לפי המעשה יש לו קצבה. וכשבאין למדריגה גדולה צריכין לזה האוצר של מתנת חנם. ואפשר שזה ערבה שבלולב, אבל ערבה בפני עצמה, הוא למי שאין לו באמת כלום כנ"ל.

(שפת אמת תרנ"ז)

אאז"ל (שפ"א תרנ"ז) אמר שיום זה נקרא הושענא רבה על פי שאיתא במדרש (שמו"ר מה, ו) שהקב"ה הראה למשה כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין

לצדיקים וכו' ואחר כך ראה אוצר גדול וכו' א"ל מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה שנאמר (שמות לג, יט) וחנותי את אשר אחון וכו' וכן ביום הזה שנושעים בו אפילו אותן שאין להם טעם וריח, יום ערבה, רק מה שיודעים שאין להם לכן נקרא הושענא רבה, אאזז"ל (שפ"א תרנ"ז) אמר דלמה אין נותנים לכולם מאוצר זה אלא משום שמזה נותנים רק לאלו היודעים באמת שניתן להם בחנם ונעשים על ידי זה יותר שפלים בעצמם וזהו וחנותי את אשר אחון שיהיה אצל האדם מתנת חנם.

(אמרי אמת תר"ע)

אוצר החכמה

יומא דאושפיזא דדוד המלך

בכוחו של דוד המלך, ביום זה יכול לחזור בתשובה גם מי שאינו יכול להכלל עם הציבור כל השנה

איתא בגמרא (סוכה מד:) אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב, הלולב ומיניו באים כדי לאגד ולחבר כל הכוחות שישנם בישראל, וערבה כשהיא לעצמה היא כנגד מי שאינו יכול להכניס עצמו בכלל והוא יכול להתקן רק בכוחו של דוד המלך כדאיתא לא חטא דוד אלא להורות תשובה ליחיד, יחיד הוא מי שאינו יכול לעשות תשובה עם הכלל ואין ביכולתו להכלל בכללות הצבור, וזה הרמז במה שאיתא בגמרא (סוכה מד.) כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה היינו אף שכל השנה אין ביכולתם להכנס במקום ההוא אבל עם הערבה נכנסין אף אלו שאינם ראויים, (אמרי אמת תרע"ב)

ע"י כוחו של דוד המלך אפשר לקבל עול תורה היינו שלא לסור מדברי תורה כלום **איתא** כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, עול תורה היינו שלא לסור מדברי תורה כלום ושכל המעשים יהיו עם עול תורה, כל המקבל עליו עול תורה וכו' הוא מכח דוד המלך ע"ה והרמז לזה מהא דיום ערבה הוא אושפיזא דדוד ואיתא (משניות סוכה פ"ד מ"ה) מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא וכו' אידי דמיפק מכרגא דמלכא קרי ליה מוצא, דוד המלך אמר כוס ישועות אשא והכוונה עבור כל ישראל, כוס גדול שהיה מחזיק רכ"א לוגין כדאי' בגמ' (יומא עו.) על כוסי רוייה, בשם האר"י ז"ל דרכ"א היינו מדת אר"ך אפים, איתא (ירושלמי תענית ב.; בר"ר סז.; ועוד) מאריך אפיה וגבי דיליה. אי' בגמ' (פסחים קיט:) דרש רב עזירא וכו' עתיד הקב"ה לעשות

סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק וכו' אומר לו ולדוד טול
וברך אומר להן אני אברך ולי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא וכו'.

(אמרי אמת תרפ"ז)

הושענא רבה הוא הכנה לשמחת תורה

הושענא רבה ושמחת תורה הם כנגד דוד ושלמה, ומתעורר בשמחת תורה גם
הכח ממשה רבינו ע"ה, כח התורה, דוד הוא הושענא רבה ההכנה
לשמחת תורה, אצל דוד כתיב שהיה שמח ומכרכר בכל עוז לפני ארון הקדש,
מכרכר בגימ' תלמוד, ואיתא טוב רואי שכל הרואהו נזכר לתלמודו, וזהו שנהגו
לומר משנה תורה בתיקון ליל הושענא רבה.

(פני מנחם שבת חוה"מ תשנ"ג)

כמו שדוד המלך התפלל ופעל על כל מיני צרות, כך ביום זה אפשר להושיע
מכל הצרות

היום הושענא רבה הוא זמן טוב - ישועה גדולה, "יעדער יוד כאפט זעך אהן אין
דעריין", בהושענא רבה הוא גם אושפיזא של דוד המלך. והשייכות לזה,
שלדוה"מ היו הרבה צרות - מלחמות; עם אבשלום, אין עהר האט אלעס אדארך
געהאקט, וכן גם לאחר שנהיה מלך גם היו לו צרות, והוא כל הזמן התפלל עליהם,
ובזה הוא פעל לכל הדורות. וזה השייכות של דוד המלך להושענא רבה, דוד שפועל
ישועות - והושענא רבה דהוי ישועה גדולה. וכדאיתא גם בגמרא סנהדרין (צח: ועיי"ש
גם ברש"י), עהפ"ס: והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעוונותינו גו' (ישעיה נג ד-ה) דקאי על
דוד - משיח בן דוד, שסובל עבור כלל ישראל - שהוא מלא צרעת (עיי"ש). וזה נשאר
לכל הדורות תמיד אצל יהודים, שאפילו שתמיד יסבלו צרות, בכל זאת סוף סוף יהיה
טוב ויוושעו מהצרות.

(בית ישראל - מפי השמועה)

בכל יום בסוכות אומרים הושענות, אולם היום באושפיזא של דה"מ נקרא
הושענא רבא

איתא בגמרא (ע"ז ה.) נאם הגבר הקם על (ש"ב כג, א) דוד הקים עולה של תשובה.
לכאורה מה הכוונה של הגמרא: הקים עולה של תשובה? מובא במדרש
ובגמרא משל הני כותאי דידעי כו' (מדרש תהילים יט, יג; ויק"ר ה, ח), שידעו כיצד לבקש
לאכול, הם הולכים הרבה בדרכים ומאחר והם מאד רעבים הם נכנסים למישהו
ומבקשים לאכול בצל, כי יודעים שבצל זה דבר קטן ובוודאי יתנו להם, ואחרי שכבר

יש להם בצל הם מראים שבצל לבד א"א לאכול משום שזה שורף ומבקשים שיתנו להם גם לחם, ונותנים להם לפי שמבינים שקשה לאכול בצל לבד, ואחר שכבר יש לו את שניהם - גם לחם וגם בצל, הוא אומר שהוא צמא ומבקש שיתנו לו קצת מים לשתות, ועי"כ נותנים לו גם מים כי מבינים שהוא צמא, וזו החכמה כאן, כי אם היה מבקש הכל בבת אחת לא היו נותנים לו, ולכן הוא מבקש מקודם דבר אחד קטן ואח"כ עוד משהו בהדרגה ועי"ז יש להם את הכל; לאכול ולשתות. וכן גם אצל דוה"מ שאמר: שגיאות מי יבין מנסתרות נקני, גם מזדים חשוך עבדך, אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב (תהילים יט יג-יד) שגיאות מי יבין; קאי על השגגות שגייתא דעבדינן קמך, מנסתרות נקני, היינו עבירות קצת יותר קשות - א שטיקעל מזיק, גם מזדים חשוך עבדך אלו הזדונות, (ונקיתי מפשע רב), היינו כבר עבירות קשות, עבירות מאד קשות שקשה לעשות עליהם תשובה, ועי"ז בקש דוה"מ: אל ימשלו בי אז איתם ונקתי מפשע רב, שעל כל אלו העבירות בקש שימחלו לו. וזהו דרך הצדיקים שיודעים כיצד לרצות את בוראם, שהוא לא בקש על הכל בבת אחת שימחלו לו, רק הוא בקש בהדרגה, מקודם על העבירות הקלות, אח"כ על הקשות, ואח"כ על היותר קשות, ועי"ז יכל לפעול שהקב"ה ימחול לו על הכל, וזה"פ דוד הקים עולה של תשובה, שידע איך לבקש, שידע איך אפשר לעשות תשובה.

(בית ישראל מפי השמועה)

הושענא רבא יום אחרון מסוכה דאורייתא יכולין לבלוע תוך פנימיות הלב קדושת הסוכה וכל המצוות, דאי' שענה אליהו ז"ל לאלישע אם יוכל לראותו בפרידתו יקבל פי שנים, כן בפרידתנו ממצות יקרות אלו נוכל להשיג אור גדול מהמצוות, זהו עיקר הישועה להמבקשים, וממילא נתקבל בקשות המים וכל השפעות בכלל.

(שפתי צדיק)

עיין עוד מענין זה לעיל במדור "אושפוזין"

סיום החג

בצאת החג, צריך להתקשר עם המצוה ע"י שמחת המצוה, כדי שישאר רושם לכל השנה

איתא במשנה (סוכה פ"ד) סוכה שבעה כיצד, גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה, לא יתיר את סוכתו, יהודי אינו מתנתק ומתיר עצמו מן המצוה, אלא קושר את עצמו למצוה, איתא בגמ' (ע"ז ג.) שלעתיד לבא יאמרו הגויים לפני הקב"ה שיתן להם המצוות והקב"ה בוחר במצות

סוכה, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו וכו' וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, ומקשה הגמ' ישראל נמי מצטער פטור מן הסוכה, ומשני נהי דפטור בעוטי מי מבעטי, כ"ק אאז"ל אמר בשם רבי פנחס מקאריץ ז"ל עושה סוכה בראש גגו היינו שבא לגיאות, כשלגוי יש משהו מיד בא לגבהות הלב, ומביא באמרי אמת דאיתא ננתקמה את מוסרותימו זה הסוכה ונשליכה ממנו עבותימו זה הלולב, אבל אצל ישראל הוא להיפך, אסרו חג בעבותים, עושה איסור לחג, שמקשר עצמו ליו"ט.

אבל מוריד את הכלים הרמז להא דאיתא בזוה"ק שארבעה המינים הם מאני קרבא, ואיתא בגמ' (סוכה לח.) רב אחא בר יעקב אמר דין גירא בעיניה דסטנא, מצוה מגנא ומצלא בעידנא דעסיק בה, איש ישראל בעשותו מצוה קושר אליה את כל גופו ע"י השמחה, והמצוה משאירה אצלו רושם לכל השנה, וזהו מוריד את הכלים, שנוטל עמו הכח ממאני קרבא לאחר כך ומשפיע משמחת החג ומצוותיו לכל השנה לקיים כל המצוות בשמחה.

(פני מנחם הו"ר תשנ"ד)

הרושם דקדושה שאדם זוכה בסוכות, יש להמשיכו לאחר כך, וזה ע"י הכנעה

אחר סוכות בא שמחת תורה, איתא במשנה (סוכה פ"ד) סוכה שבעה כיצד, גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד את הכלים וכו', וכי פרט זה הוא מצות סוכה ¹¹³²³⁰שבעה, ועוד מאי קמ"ל וכי ההו"א היתה שיתיר את סוכתו בהושענא רבה, בתוך המועד, אלא צדיקים אמרו שיש בזה רמז עמוק, איש ישראל מוקף כולו בושמחת בחגך ובקדושת הזמן, ואיתא כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, והאדם מוקף בשמות ובאושפיזין, וזהו סוכה שבעה כיצד, שיש לו ליטול עמו מעט מהקדושה, לא יתיר את סוכתו, שלא יבא לידי שבירה כששב לביתו, שלא יתיר ויפרד מכוחות אלו, וזהו ששנינו מוריד את הכלים, היינו שהכלים שזכה להם באלו הימים יורידם ויניחם לכל השנה.

איתא ברש"י (שבת קנד:) כל כניסה דסוכה נקיט בלשון עליה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן, דבכמה דוכתינן תנן בה הכי, אין מטריחין אותו לעלות, העלום לסוכה, אבל מוריד את הכלים, וכן הרבה, הרמז שבסוכות זוכין לעליה במעלה עליונה, ויש לראות שישאר איזה רושם מסוכות לאחר זמן, והעצה לכך לבטל עצמו ולא לבוא לידי גבהות הלב, וזה הכח של דוד המלך האושפיזין האחרון אחר יוסף הצדיק, דוד המלך ביטל עצמו לגמרי, כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל וכו' (יומא עה.), ונחל הרמז שע"י ההכנעה ממשך הכת.

(פני מנחם הו"ר תשנ"ה)

היום האחרון להשלים הקבלה שקיבל בשמח"ת אשתקד

החידושי הרי"ם ז"ל אמר כשאוחזים ספר תורה בהקפה הרי זה כמו שבועה בנקיטת חפץ, וא"כ יש בזה משום בל תאחר, ועכשיו בסוף סוכות הוא הזמן לתשלומי נדרו שלא יעבור בכל תאחר.

(פני מנחם הו"ר תשנ"ד)

כדי שיוכלו לשמוח עם התורה בשמח"ת, צריך מקודם בהו"ר לטהר את הלב להיות בסתר כבגלוי

הושענא רבה לפני שמיני עצרת ושמחת תורה, דוד המלך ע"ה ביקש נשקו בר פן יאנף, שיהיה בר לבב, תוכו כברו, בסתר כבגלוי, שגם בסתר לבו ובחדרי חדרים יש להתנהג לפחות כמו בגלוי, ובזוה"ק איתא ג"כ בכמה מקומות איזהו חסיד המתחסד עם קונו דעביד ליה קן בליביה, ואיתא בתנא דבי אליהו (רבא פ"ז) הרי הוא אומר נקי כפים ובר לבב וכו' כל דבר טוב שיעשה האדם יעשה בסתר, צדקה בסתר, ענוה עם ביתו בסתר, וכן הוא בכל הדברים, בכל הענינים שיש בהם קנאה תאוה וכבוד, וממשיך שם בתנא דבי אליהו וכך אמר להם הקב"ה לישראל וכו' עתיד אני לקרוא עליכם אלף אלפים לטובה מפני שסלסלתם את התורה וחבבתם אותה על זרועכם ועל ידכם שנאמר סלסלה ותרוממך וגו' כי תחבקנה וגו', ושייכות ב' המאמרים שם לכאורה תמוהה, אלא נראה שיש להקדים לפני שמחבקים התורה ושמחים בה טהרת הלב להיות בסתר כבגלוי, שאין זה מן הנכון והראוי ליגש אליה ולבו רחוק ממנה, איזה פנים יש לזה שמחבק את המלך או בגדי המלך ואינו אוחז בזה כלל, שלבו בל עמו, וזהו סמיכות הפסוקים תורת ה' תמימה וגו' פקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים, יראת ה' טהורה וגו', שהשמחה בתורה צריכה להיות בלב טהור, וכך באופן זה יכולים לשמוח. כשמקבל על עצמו להיטיב דרכיו יכול לשמוח עם התורה בסיומה של תורה, וזוהי הקדמת יום הושענא רבה לפני שמחת תורה.

(פני מנחם הו"ר תשנ"ו)

הכל הולך אחר החיתום, וגם שמחת תורה נחשב כיום החתימה

שמחת תורה, הכל הולך אחר החיתום, ומבקשים (כהושענא רבה) ותיטיב לנו החתימה, ובמשנה (שקלים פ"ה מ"ה) מי שאבד ממנו חותמו ממתניין לו עד הערב, האדם כל עוד נשמתו בקרבו בידו לשוב בתשובה, כ"ק אאז"ל אמר עד הערב הרמז להושענא רבה, הכח של דוד המלך, וי"ל הערב אותיות ערבה, יום ערבה הוא הנועל והחותם. ותיטיב לנו החתימה. כ"ק אאז"ל אמר לא רק הושענא